

Carl Dahlhaus: K dějinám principů hudebních edic

In: Maria Caraci Vela: Kritika hudebního textu. Metody a problémy hudební filologie. Praha, 2001, s. 50-58. Původně text otištěn jako *Zur Ideengeschichte musikalischer Editionsprinzipien* (in: *Fontes Artis Musicae* XXV, 1978, č. 1, s. 19-27).

I

Dějiny – tvoří je vývoj, změny v čase. V následujícím článku se autor snaží vysledovat tyto změny v ediční činnosti za posledních sto let, případně též určit příčiny těchto změn.

Dějiny principů hudebních edic jsou plně závislé na duchovních a kulturních dějinách, přičemž neplatí, že současný stav je výsledkem kontinuálního vývoje od jednoduššího ke složitějšímu, dokonalejšímu. Významný podíl na dějinách principů hud. edic nese také vývoj kulturního kontextu, jelikož ediční zásady, kterými se editoři řídí, závisí "na estetických, sociálních, pedagogických a ekonomických normách" dané doby.

Ediční technika se měnila v souvislosti se svým měnícím se účelem. Dle účelu dnes rozlišujeme 1) vydání památek (*Denkmälerausgabe*), 2) instruktivní vydání, 3) vědecko-praktická edice. Podle toho, do jaké kategorie daný hudební text patří, se dále řeší vlastní okruh problémů ediční techniky.

II

První – památkové edice – hrály úlohu národní reprezentace:

Denkmäler deutscher Tonkunst – vydával Breitkopf & Härtel v Lipsku od r. 1892; *Denkmäler der Tonkunst in Österreich* – vydával Breitkopf & Härtel, Vídeň – Lipsko, od 1905

– pozastavuje se nad názvy (rozdíl: německá hudba X hudba v Německu), druhý je přesnější, jelikož např. v 18. st. neexistuje německá hudební kultura

– památkové edice si ponechávají původní podobu pramene (s dobovou notací), neslouží k praktickému užívání, nýbrž v duchu Spittovy myšlenky k uctívání: "... pod záštitou patriotismu, který vychovává k hluboké úctě k vlasteneckým památkám, je možno nerušeně hledat esoterické potěšení ve vydáních s co možná netknutými starými formami textu."

III

Vědecko-praktické vydání – téměř všechny edice po 2. sv. válce (*Neue Bach-Ausgabe* – urtext, *Neue Mozart-Ausgabe* – kritická edice, *Neue Schubert-Ausgabe* – souborné kritické vydání)

– příklady, jak se mohou věda s praxí doplňovat:

1) Menzurální notace – znaky menzury pro binární nebo ternární měření not zároveň určovaly i tempo X dnes máme pro tempo samostatné značení → 2 možnosti: a) tempo opominout a zapsat jen daný hudební text, b) tempo okomentovat poznámkami – ty jsou sice jen dohady, ale lepší, než se tím vůbec nezabývat

2) Generálbas – 2 možnosti: a) rozepsat – pro laiky nezbytné X pro znalce nepřipustné, fixace jedné varianty znamená potlačení improvizace, b) nerozepsat – odpovídá dobové praxi, umožňuje různé realizace – tato varianta je pro Dahlause dokonce i praktičtější: "Praxi, která se stala z primárně domácího muzicírování praxí primárně profesionální, odpovídá filologie, která nezakrývá historický odstup, nýbrž jej činí zřejmý, a právě tím překlenutelný pro estetické cítění."

IV

Instruktivní vydání – Dahlhaus se snaží vyvrátit všeobecně rozšířenou tezi, že toto vydání představuje "zfalšování originálního textu", tedy že kvůli preferenci praktické stránky trpí autentický text – doplňky editora pro potřeby praktického vydání neodporují normám historicko-kritické edice (pokud jsou tedy jasně odlišeny od původního textu a odpovídají dobové praxi), je splněn požadavek filologické čistoty i historické adekvátnosti

– hudební text je vždy neúplný X praxe podává kompletní dílo, musí řešit všechny jeho složky (tedy i ty, které nejsou zapsané) → 2 možnosti: zbytek doplní a) editor, b) interpret

– další problém, který instruktivní vydání řeší: původní díla se v historickém kontextu mění → a) změnit původní text v kontextu současné doby a pokusit se tak o jeho stejný účinek, jaký mělo v době svého vzniku, b) dílo ponechat v původní verzi a spokojit se s pozměněným účinkem na posluchače

V

Všechny druhy hudebních edic vycházely až do pol. 20. st. z romantického předpokladu, že lze určit a v dané edici tedy zároveň fixovat jedinou pravou autentickou verzi díla – k této verzi má každá edice směřovat X v dané době byly skladby prováděny různě (např. v závislosti na provozovacích podmínkách), někdy autor sám dokonce různé realizace zamýšlel a směřoval k nim (Rossiniho opery – všechny verze jsou si rovnocenné – můžeme vybrat jednu zdařilejší verzi, poté je ale vhodné přiznat, že jsme volili na základě estetického hlediska, nikoli filologicko-historického)
– obdobně trubadúři – melodie lze v edici zapsat pod sebou a znázornit tak jejich vývoj X u celých oper to nelze
→ díla ve své "autentické" verzi nabývají podobu "muzeálního kusu", jsou historicky ohraničené

VI

Poslední desetiletí – souborná vydání – Dahlhaus se pozastavuje nad jejich smyslem; pravidlo, že vědecká edice skladatelských velikánů má být souborným vydáním, se sice zdá být samozřejmá X i ti největší skladatelé napsali i průměrné skladby, "leccos postradatelného"

→ proč tedy souborná vydání ano, vysvětluje Diltheyova filozofie života: Stejně tak, jako je život člověka tvořen jednotlivými okamžiky, tak jednotlivá díla (= výrazy okamžiků) lze chápat jako součásti velké mozaiky, skládačky. Jedině všechny dohromady tvoří celkový kontext, v rámci něhož dostávají jednotlivé díly smysl.

"Podle Diltheye musí být umělecké dílo, aby bylo pochopeno z vnitřních předpokladů, převedeno zpět do duševního živoucího bytí, z něhož vyšlo. Okamžiky života, které se objektivují v dílech, se ale stanou tím, čím jsou, teprve jako části celku, souvislosti života... Základní hermeneutické pravidlo, že vysvětlení detailu se musí hledat v kontextu, Dilthey přenesl na vztah děl navzájem, protože díla jsou výrazem okamžiků života."